

PTUJSKI LIST

Politično gospodarski tednik.

Stane:

Za celo leto K 40—
za pol leta 20—
za četrt leta 10—
za 1 mesec 3:50

Posamezna številka 1 K.

Uredništvo in upravništvo je v
Ptuj, Slovenski trg 3 (v starem
rotovžu), pritličje, levo.
Rokopisi se ne vrnejo.

Štev. 4

Ptuj, 23. januarja 1921

III. letnik

Amerik. Cinabar-Film

Sijajna prireditev v kinu se vrši od 6. februarja t. l. skoz najmanj 14 dni vsak večer. — Opozarjamo občinstvo že sedaj. Dotični film sestoji iz mnogih delov, ki tvorijo stvarno celoto.

Treba je videti ves film.
Nudil bo gledalcem velik užitek.

Prestolni govor

regenta-prestolonaslednika Aleksandra ob svečani otvoritvi ustavotvorne skupščine 14. jan. 1921.

Gg. narodni poslanci! Z božjo milostjo, nesmrtno hrabrostjo, neomajno vdanostjo naroda in s pomočjo naših velikih zaveznikov je dovršeno osvobojenje in ujedinjenje našega celokupnega naroda, katero sem imel srečo že pred dvema letoma svečano proglasiti in ki je danes tudi mednarodno priznано. Po volitvah v ustavotvorno skupščino, izvršenih v primernem redu in svobodi, vas v našem zgodovinskem Beogradu ne pričakujemo v sijajnih palačah. Naši predniki in mi sploh nismo nikdar mislili na njihovo grajenje, ker je vse prejšnje, od nekdanj pa do danes, bilo osredotočeno samo v naše osvobojenje in ujedinjenje, in moj vzvišeni roditelj Nj. Vel. kralj Peter I. je živel vse svoje življenje v želji in nadi, da doživi ta srečni dan. Ostareli in onemogeli, upognjeni pod bremenom, ki jih je nosil z narodom za narod, vam po meni pošilja svoj kraljevski pozdrav. Dobro nam došli bratje iz vseh krajev naše postrane in mile domovine z željo, da srečno vršite svoje velike zgodovinske posle. Orožje je storilo svoje delo za današnje stanje. Naj ga modrost narodnih poslancev izpopolni in krona!

Gg. narodni poslanci! Prepričan sem, da boste pri izmenjavi misli o storitvi ustave imeli pred očmi samo splošno dobro našega naroda in da ne boste izgubili iz vida v nobenem trenutku, da je ta narod stoletja trpel muke pred sovražniki, ki so prihrumeli od vzhoda in zapada, razdejali njegovo edinstvo ter onemogočili ustanovitev močne države. Zavirali so njegov narodni razvoj, trošili njegovo moč in pridobitve, prelivali njegovo kri za ojačenje moči osvoboditeljev, in samo globoka nada, da bo enkrat prišel trenutek osvobojenja in narodnega ujedinjenja, ga je vzdržala v življenju.

Gg. narodni poslanci! Moje zaupanje v narod je neomajno. On je s svojo politično zavestjo na višini naloge, ki je pred nami. Treba je, da se ta naloga završi tako, da naša ustava v vseh svojih ustanovih in perspektivah, ki jih ustvari, ostane velik dokument našega vsestranskega napredka. Naši pradedi so se tu naselili in mi smo osvobodili ter prvokrat ujedinili naše narodne pokrajine v eno državo. Ta država je naše prvo dobro

in naša največja pridobitev. Ustava ima biti obdana z vsemi modernimi pogoji trajnosti in nadaljnjega razvoja. Preizkušajte in določite, gg. poslanci te pogoje! V tem so vaše pravice in vaša svoboda popolnoma zajamčene. Jaz obračam pozornost na enega teh pogojev. Mislim na najvažnejše: To je pravica, pravica vsem delom našega naroda, pravica vsem veropovedanjem, pravica velikim in malim, močnim in slabim, pravica vsem, ki niso našega imena in plemena, pa so naši sodržavljanji. Razvoj družbe in države posebno obrača našo pozornost gospodarski pravici. Splošno je prepričanje v svetu in splošna težnja, da je narod vse več in več. Edino tako se ljudska civilizacija zavaruje pred dosedajnimi periodičnimi pretresi. Verska borba med ljudmi in narodi izginja ter stopa v ozadje. Tudi narodna borba se bo ublažila, toda poostrija se bo gospodarska, ako ne zanesemo v vse misli, delo in odnose v gospodarskem in socialnem življenju težnje po pravici. Tako bo naša država, zasnovana na popolni ravnopravnosti in najširšem demokratizmu, omogočila harmoničen razvoj narodnih sil in ustvarila pot tudi najsiremašnejšemu, da s svojim umom in delom pride do največjega ugleda v družbi in najvažnejšega mesta v državi.

Gg. narodni poslanci! Verni zapuščini, ki so jo nam ostavili mili naši padli junaki, je treba, da z ustavo zagotovimo naše narodno in državno edinstvo. V to ime naj bo srečno delo ustavotvorne skupščine, naj ga blagoslovi Bog in naj se završi v radost tako celokupnega našega naroda kakor tudi naših preizkušenih prijateljev ter naj povede naš celokupni narod v veliko in svobodno dobo v svetovni zgodovini.

Da živi narod Srbov, Hrvatov in Slovencev! Da živi naša mila domovina! Da žive vsi državljani naše mlade domovine!

Država proti sebi?

Po prevratu je narodna vlada razpustila nemške in nemčarske občinske zastope in imenovala gerente kot svoje zanesljive zaupnike. Potem je prišla stanovanjska kriza, ki je v prvi vrsti zadela državne nameščence, ki so prišli na nova službena mesta, katera so prej zavzemali Nemci in avstrijski zaupniki. Vlada je postavila stanovanjske komisije v posameznih mestih. Tako tudi v Ptuj.

Človek zdrave pameti bi mislil, da bo vlada brezpogojno podpirala te svoje zaupnike, občinske gerente in stanovanjske komisije vsaj v takšnih slučajih, kjer gre za pravice državnih uradov in nameščencev proti ljudem, ki so odkriti ali tihi sovražniki naše države. Toda godi se baš nasprotno. Nemci, ki sede od prej v toplih gnezdih, se seveda krčevito branijo in nočejo zapustiti teh gnezd deloma iz čisto naravnega razloga, ker nikdo prostovoljno ne žrtvuje svoje udobnosti, deloma pa z zavratnim namenom, da povečajo vladajočo nezadovoljnost in tako ogrožajo zdrav razvoj države. Proti odredbam stanovanjskih komisij in drugih lokalnih oblasti se Nemci pritožujejo na višjo instanco v Ljubljani. S tem dosežejo v prvi vrsti, da se zadeva zavleče. In to se jim tudi sijajno posreči. Slovenci

radi zabavljamo, da iz Beograda ni dočakati rešitve. Toda tudi iz Ljubljane se je ne včakamo. Akti tam ležijo nerešeni, dokler se kdo ne naveliča in ne pride osebno v Ljubljano, da tam pobrska med akti ter pospeši njih rešitev.

Zgodi pa se večkrat celo ta neverjetnost, da v Ljubljani ovrežejo odlok tukajšnjih uradov, ki so vendar vladni zaupniki in poznajo krajevne razmere. Nemci so namreč sijajno organizirani, imajo povsod svoje zaupnike, ki posredujejo pri osrednjih uradih. In gospodje v osrednjih uradih bolj verjamejo tem nemškim posredovalcem kakor lokalnim uradom. Rešujejo nemške prizive iz formalno pravnega stališča brez ozira na državne interese in potrebe. Vsled izborne poročevalne službe nemške organizacije izve tukajšnji Nemec za rešitev svojega priziva prej kakor tukajšnji urad.

V dokaz teh trditev naj služijo sledeči slučaji. Poverjeništvu za socialno skrbstvo je naročilo ptujski mestni občini, da preskrbi uradne prostore za državno posredovalnico za delo, ki bi se naj preselila iz Strnišča v Ptuj. Stanovanjska komisija je določila prostore v prometni ulici v hiši, ki je last mestne občine. Mestni urad je vsled tega odpovedal dotične prostore sedanjemu najemniku, nemškemu trgovcu Kolencu. Ta je napravil priziv in isto poverjeništvu za socialno skrbstvo, ki je zahtevalo prostore za svoj urad, je razveljavilo odlok tukajšnje stanovanjske komisije na škodo posredovalnici za delo in v prid Nemcu, ki je že bil kaznovan, ker se je v narodni nestrpnosti branil slovenskega računa, katerega mu je predložil slovenski obrtnik!

Stanovanjska komisija je odpovedala stanovanje Sigl-ju, privatnemu učitelju Schwaba, Fürsta in drugih Nemcev, ki ne marajo dati svojih otrok v slovensko gimnazijo. Ta privatni učitelj je bil prej stalno nastavljen kot prvi prefekt v nemškem Studentenheimu. Če se upošteva, kakšen namen je imel Studentenheim in da Ornig ni sprejemal v službo ljudi, ki bi ne bili dovolj zanesljivi, potem pač ni dvoma o mišljenju tega nekdanjega prefekta. Ta gospod Sigl je sedaj izkopal svoje čehoslovaško državljanstvo in se obrnil na čehoslovaški konzulat v Ljubljani. Ta je baje posredoval pri poverjeništvu za socialno skrbstvo in to je razveljavilo sklep ptujske stanovanjske komisije. Čehoslovaška država je v kratki dobi svojega obstoja že dovolj spoznala naklonjenost in državno zvestobo svojih Nemcev in bi se menda zahvalila, če bi naši zastopniki na Češkem ščitili Nemce, ki so slučajno jugoslovanski državljani a ne marajo v svojo domovino ter bi na Češkem krepili državi neprijazni nemški življenj v narodno ogroženih krajih. Naše poverjeništvu za socialno skrbstvo pa je ugodilo prizivu tega privatnega učitelja na škodo javnih nameščencev v Ptuj, dasiravno ta privatni učitelj ni neobhodno potreben in imajo njegovi delodajalci dovolj prostora zanj v svojih hišah v mestu in okolici.

Pri teh razmerah se ni čuditi, da se privatna glasbena šola nemškega Musikvereina še vedno šopiri brezplačno v mestni hiši, slovenska mestna glasbena šola pa se potika v nedostatnih prostorih ter ovira

dnevni in učni red v Dijaškem domu. Slovenski državni profesor z majhnimi otroki stanuje že poldrugo leto v vlažnem stanovanju, drugi živi že pol leta ločeno od svoje žene, tretji pa ne dobi niti mesečne sobe in stanuje že drugi mesec v hotelu!

Tako izganjajo tukajšnji Nemci „satana“ tukajšnje stanovanjske komisije z „belcebubom“ ljubljanskega poverjenstva za socialno skrbstvo. Kraljestvo, ki je proti sebi, mora propasti!

Opozarjamo narodne poslance in vse osrednje urade v Ljubljani in Beogradu, da mora pri reševanju vseh vprašanj v prvi vrsti odločevati državni interes.

Svoji k svojim!

To geslo so vpeljali Čehi in dosegli z njim krasne uspehe za gospodarsko osamosvojitve. Toda to geslo, kakor ga mi poznamo, še ni popolno. Čehi so mu pridali še: „a vždy dle pravdy“, t. j. „in vedno po pravici.“ Ta dodatek priporočamo našim trgovcem in podjetnikom. Ne moremo zahtevati od kupca, da iz same narodne navdušenosti kupuje pri našem človeku slabše, kakor bi kupil pri narodnem nasprotniku. To bi škodovalo kupce, to je pretežni del naroda. Naš človek torej ne sme nuditi slabšega blaga in dela za isti denar ali enakega blaga za dražji denar, ampak najmanj enako blago po isti ceni, če hoče uspešno tekmovali za nasprotno konkurenco.

To je naša prva zahteva. Imamo pa še poleg te realne zahteve tudi idealne. Tisti, ki hočejo, da jih upoštevamo kot svoje, morajo res biti naši. Morajo podpirati naša narodna in kulturna podjetja, morajo kupovati naše knjige, naročevati naše leposlovne liste, podpirati našo narodno umetnost, biti delavni člani naših narodnih društev. Kdor si pridobiva premoženje, se mora zavedati velikih dolžnosti do narodne kulture. V tem oziru nam naj bodo vzor nemški industriji na severnem Českem, ki so ustanovili in vzdrževali strokovne šole; bogati grški trgovci so darovali ogromne vsote za izobrazbo naroda, razne kmetijske, trgovske in obrtne šole nosijo imena posameznikov, ki so s svojimi darovi ustvarili te šole in jim zagotovili obstoj; ameriški milijonarji so ustanovili cele univerze!

Posebne dolžnosti imajo naši narodni podjetniki glede svojih otrok, da jih dobro vzgojijo, jim nudijo primerno izobrazbo, da bodo ali nadaljevali podjetje svojih starišev ali pa s pridobljenim premoženjem kot znanstveniki ali umetniki pomnoževali našo znanost in kulturo, ne pa za ničvredne zabave razmetali bogatstvo, katero je narod nanosil njihovim starišem. Nikdar ne moremo za svoje priznati tistih, ki so sicer Slovenci ali Slovani, njihovi sinovi pa so zašli med nemške „burše“, njihove hčere pa s svojo doto bogatijo naše narodne nasprotnike.

Poleg dobrega blaga in solidne cene je za trgovca in obrtnika velike važnosti tudi ravnanje z odjemalci. Vsakdo gre rajši kupovat k tistemu, ki je postrežljiv in ljubezljiv s svojimi odjemalci in jih ne odbija z odurnim in neprijaznim vedenjem. V tem oziru je treba dobre vzgoje že pri vajencih v šoli in v trgovini ali delavnici.

Da se začne pri nas resno izvajati geslo „Svoji k svojim“, predlagam sledeče: Narodni trgovci, obrtniki in podjetniki osnujejo strokovna narodna društva, v „Ptujskem listu“ naj se otvori poseben oddelek v inseratnem delu, kjer bodo pod skupnim nadpisom „Narodne tvrdke“ inserirali naši ljudi, da jih bomo poznali. Poseben odsek n. pr. v odboru „Jugoslovanske Matice“ naj kontrolira ta seznam, da se ne vtihotapi tvrdka, katera ne zadostuje zgoraj označenim zahtevam. Ta odsek mora postopati nepristransko in pravično, a tudi taktno, da nikogar po krivem ne žali in ne odbija, temveč poučuje in tako odpravlja nedostatke, ki se pojavljajo.

Z doslednim delom bomo dvignili blagostanje in samozavest svojih ljudi ter tako

koristili narodu in državi. Inorodci, ki so prišli k nam, da bi nas izkoriščali in nam gospodovali, bodo se morali asimilirati, če hočejo tu živeti, ali pa bodo morali oditi, odkoder so prišli.

Iz spominov na l. 1901 v Ptuj

Dosti Slovencev živi v Ptuj in izven Ptuja, ki vedno in pri vsaki priliki zabavljajo na Jugoslavijo ter grajajo naše razmere v novi državi. Ako so ti zabavljači in grajači živeli že pod staro Avstrijo v Ptuj, ali v okraju, se bodo še spominjali, kako se je godilo nam Slovincem takrat. Naj bi vendar vsak prebrskal svoj spomin in bi primerjal razmere, kakoršne so obstale pod Avstrijo, z današnjimi. Kdor pa je za tako delo prelen in preneroden, kdor ni poskusil samo onih dobrot, koje smo uživali Slovenci pod razpalo Avstrijo, temu lahko ustreže sto in sto drugih s poročili in doživljaji iz svojih spominov. Evo vam tako poročilo, kojega je zapisal trgovec D. T.: Dne 24. junija 1901 zvečer sem prišel v Ptuj, da se popeljem po noči z brzovlakom v Gradec zaradi trgovskih poslov. Na ulici sem srečal tovariša H. in L. Ker je bilo za vlak še prerano, podali smo se skupaj v kavarno Evropa. Zasedli smo mizo v sobi, kjer ni bilo drugega gosta. Ko smo plačali in se pripravljali na odhod, smo slišali iz sosedne sobe klice: „Heil und Sieg, den Windischen den Strick! Nieder mit den Windischen!“ Ko smo stopili na ulico, zastavil nam je pot davčni uradnik v Ptuj Sommer Konrad. Začel me je psovati z najgršimi imeni. „Windischer Hund, Trottel“ so bili še mili izrazi. Celo pretepati so nas hoteli, da se nismo branili! Komaj smo prišli na kolodvor, bil je uradnik Sommer s svojo družbo tudi že tu. Tu je psovanje, kakor: „Sie Windischer Hund, Trottel, Narr“ itd. kar bruhal iz sebe! Zaprl mi je pot do blagajne, da bi ne mogel kupiti lista! Vedno je tiščal v mene in ker sem ga odrinil, da sem mogel do blagajne, je kričal: „Sie Windischer Hund, beschmutzen sie mich nicht!“

Okrajni glavar Ptujski je bil na kolodvoru navzoč, je vsi videl in slišal; pustil pa je uradnika Sommer-ja mirno divjati proti meni Slovincu!

Sommer je nosil tudi Turnarski trak! Tako je postopal in smel postopati l. 1901 plačan državni uradnik, nemški hajlovec proti mirnemu Slovincu. Moj sluščaj pa ni bil edini, ki se je pripetil v Ptuj takrat!

Takih preganjanj nas je vendar rešila Jugoslavija. In jaz vsaki dan hvalim Boga, da je ob enem z Avstrijo hudič odnesel uradnika Sommer in vse njegove bratce in tovarše!

F. Tr.

Gospodarstvo.

Rez v vinogradih.

Rez je brez dvoma eno najvažnejših del v vinogradih. Saj pravi ljudska prislovica: „Neuki rezač nese zvečer na škarjah polovnjak vina domov.“ S tem je povedano, da za rez v vinogradih ni sposoben vsak, sicer drugače dober delavec, ampak da zahteva rez posebno pažnjo, torej v tem delu izvežbane-ga delavca.

Če tudi so za to delo veljavna nekatera, splošna pravila, ga itak ni mogoče izvrševati nekako šablonsko, temveč je treba pri vsakem trsu posebej prevdariti, kako ga je obrezati, da se ne naredijo pogreški, ki bi ogrožali bodisi donos vinograda, bodisi razvoj trte ali celo obstoj nasada.

Pri rezi je vpoštevati starost in moč posamezne trte, trsno vrsto, izhajališče posameznih za rez v poštev prihajajočih rozg, kakor tudi hranilno moč zemlje in strmočo vinograda. Pa tudi na prošle vremenske uime n. pr. na mraz in točo se je ozirati pri rezi.

V prvi dobi po sajenju je obrezovati trse

na kratko, torej na les, ne na rod, da se okrepe v koreninju in dobé močen krepek les. Pozneje, pri dobrem razvoju že v tretjem letu je mogoče pričeti trse oblikovati. Polagoma se vzgoji vsakemu trsu primerno visoko deblo, ki je lahko v strminah okoli 20 do 25 cm, v položnih legah pa okoli 25 do 30 cm visoko. S primernim pomlajenjem je mogoče vzdržati debela vedno na tej višini.

S konca debela se narežejo trsu ali po pravilih dolge rezi šparoni, rezniki in čepi, ali pa po pravilih kratke rezi samo rezniki in čepi, kakor že to zahteva moč trsa ali pa lastnost trsne vrste; kajti nekatere vrste ne prenašajo dolge rezi, druge zopet poganjajo prebohotno in slabo rodé pri kratki rezi.

Tako n. pr. ugaja laškemu rilčeku bolj reznichenje, kakor dolga rez, ki ga spravi ob les. Vsled dolge rezi oslabei nasad laškega rilčeka se tudi z gnojenjem težko spravi zopet na noge. Nasprotno bi n. pr. vse vrste bur-gundca rodile prav slabo in uhajale v les, ako bi se njim ne nalagalo šparonov.

Rezaču je torej možnost dana, da s krajšo ali daljšo rezjo regulira rodovitnost in moč trsa.

Glavni regulator moči in rodovitnosti trsa pa naj bodo vendarle vedno gnojne vile in nikakor ne škarje. Vinograd, v katerem se skuša zvišati rodovitnost bolj z rezjo, kakor z gnojenjem, ne bo nikdar star, posebno ne, ako se mu je preveč nalagalo že v prvih letih razvoja.

Trsu pošteno nalaga naj le tisti, ki ga tudi pošteno zalaga; slika marsikatega vinograda pa kaže, da se to načelo ne vpoštevata povsod.

Nadalje je treba rezaču vedeti, da je v prvi vrsti rodno ono rožje, ki izhaja iz lanskega, to je dvoletnega lesa; kajti rozge iz starega lesa so redkokdaj rodovitne. Za reznike in šparone je torej v prvi uporabi rozge, ki stoje na lanskem lesu in le, ako teh ni, ali pa, če zahteva to oblika trsa, pridejo v poštev tudi iz starine pognale rozge. Teh se poslužujemo tudi pri pomlajenju trsa ali pa tam, kjer so v navadi vlačence. V prvem kakor drugem slučaju se nareže ta na starem lesu stoječa rozga na čep z enim, k večjemu z dvema očesoma. Ta čep ima namen dati samo močen rodoviten les za drugo leto, ki pride prav kot reznik za pomlajenje trsa ali pa kot vlačenica za izpolnitev kacega praznega prostora v neposredni bližini.

Rezač mora tudi paziti na to, da po nepotrebnem ne zvišuje trs. Zatorej bo narezal šparone in tiste reznike, ki naj v prvi vrsti rodé, nad onimi rezniki, ki imajo pred vsem namen dati rodovitno rožje za prihodnje leto. Ako je tega rožja dovolj, tedaj se lahko pri prihodnji rezi stari šparoni in zgolj radi roda narezani rezniki z nastavljenimi mladikami vred odrežejo in trs obdrži svojo prejšnjo višino. Če pa postane po letih trs le previsok, se ga s pomočjo na starini narezanih čepov lahko zopet sčasoma zniža.

Po toči okleštrane trse je obrezati bolj na kratko, da se zopet okrepe. Le v manje prizadetih, a pognojenih vinogradih se lahko izvrši rez v normalnem obsegu. Pri trtah, poškodovanih po zimskem mrazu, je pred rezjo dognati, v katerem delu mladik je poškodba in kolika je ta poškodba. Z daljšimi rezniki in šparoni ali pa z večjim številom šparonov in reznikov je skušati potem nadomestiti to, kar je mraz uničil.

Rez ni torej tako enostavno delo, kakor bi si kdo mislil, in le oni je dober rezač, kateremu so razlogi njegovega postopanja pri reznji jasni, ne pa oni, ki utemeljuje svoj način reznje s puhlim izrekom: „Tako smo zmeraj rezali“ ali pa „Tako tu vsi režejo.“

Vinarski inštruktor Zupanc.

* * *

Padanje cen usnja. Cene sirovih kož padajo stalno. V Zagrebu se plačuje mesarjem za kilogram kože še 40 kron, dočim na deželi še manj. Posebno slabo je sedaj s težkimi kožami, ker je teh sedaj pri nas v izobilju. Poleg tega je prišlo dosti težkih kož iz Italije. Cene so v splošnem padle za 30